

Els estudis bagencs

Antoni Daura i Jorba

Preàmbul

El fenomen dels estudis locals i comarcals ve de lluny. Han estat moltes les persones que s'han vist cridades al llarg del temps a conèixer l'espai geogràfic que els ha tocat o han escollit per viure, com també la seva història. Hom podria dir que l'inici de la investigació o de la recerca —així, en general—, mira sempre d'entrada el propi entorn, abans d'anar més enllà. És lògic. Quan un comença a caminar les seves primeres passes discorren òbviament pel punt de sortida. Un altre àmbit d'estudi és molt més ampli: tot el país, el continent o, en el cas de la història, una època determinada. Aquest segon àmbit ha estat el que ha acabat essent més important o destacat pels estudis universitaris, però no hem d'oblidar que sense el coneixement previ d'espais més primaris o delimitats, el discurs general seria impossible o insuficient. A més, cal recordar que, a vegades, també s'ha produït una certa jerarquia en el sentit que un treball local ha estat més reconegut, passant a situar-se per sobre dels altres, pel sol fet d'ésser dedicat a una població objectivament més important en el context general, com pot ser el cas de la capital d'un país.

A Catalunya l'inici de la recerca sistemàtica del territori va néixer cap a finals del segle dinovè de la mà dels centres excursionistes. Avui dia aquest

paper l'assumeixen majoritàriament els centres d'estudi, repartits arreu dels Països Catalans, que conformen un marc molt adequat per aplegar persones interessades en l'estudi local i comarcal, facilitant la seva comunicació i reflexió científica, oferint alhora serveis logístics i la difusió dels seus treballs¹.

Aquest article només pretén repassar una mica la situació dels estudis referits a la comarca del Bages i plantejar una senzilla reflexió pública sobre la situació actual i les perspectives que, al meu entendre, s'albiren en un futur més o menys immediat. No té la pretensió, doncs, d'anar més enllà ni tampoc d'esdevenir un text de referència sobre aquest tema a la nostra comarca.

Una mica d'història

Josep M. Gasol va realitzar, ja fa més vint anys, una bona síntesi de la història dels estudis a casa nostra². Segons ell el moment inicial d'aquesta tradició cal situar-lo vers l'any 1880. I ho fa recolzant-se en l'edició aquell any d'una obra local que es considera realment important: *Lo Llibre Vert de Manresa*, escrita per l'eclesiàstic Fidel Fita i Colomer. Si ens basem, de fet, en la producció bibliogràfica podem recular molt més enrere. Recordem els títols *Descripció de la grandesa i anti-*

quitats de la ciutat de Manresa (1685) de Magí Canyelles (editada, tanmateix, per Leonci Soler i March l'any 1896, ja que havia quedat inèdita fins aleshores), *Epítome histórico de la muy ilustre ciudad de Manresa* (1692) de Gaspar Roig i Jalpí o els *Ensayos históricos sobre Manresa* (1836) de Josep M. Mas i Casas, entre d'altres³. Ara bé, és evident que l'inici de la Renaixença i l'esclat del catalanisme polític juguen un paper fonamental a l'hora d'impulsar els estudis. I, a més, el 1880 hi ha documentada una reunió que es pot considerar l'embrió d'un centre d'estudis. En efecte, el 20 de març d'aquell any es trobaren quatre manresans aleshores joves amb formació universitària, però que temps després esdevindrien veritables prohoms ciutadats: Leonci Soler i March, Ramon Serra, Josep Herp i Oleguer Miró. Ells demanaven a l'Ajuntament la publicació del «Llibre Verd»⁴, la creació d'un museu arqueològic, la redacció d'un manual d'història de Manresa adreçada als escolars i l'organització d'una exposició artístic-arqueològica (que seria el precedent i la llavor del futur museu municipal, que es pot considerar iniciat cap al 1896 amb la creació d'una «biblioteca-museu-exposició» al mateix edifici de l'Ajuntament). Acabaven fent una crida als seus conciutadants per fer-se socis de la seva associació, que no va reeixir com a tal. La seva tasca es limità a un

reduit grup de persones benestants i il·lustrades, amb un mínim suport consistorial.

L'any 1905 es produeix un fet remarkable: la fundació del Centre Excursionista de la Comarca de Bages. Fidel a les directrius de l'excursionisme científic català, neix amb una clara voluntat d'estudiar i incidir clarament al territori bagenc. Tant és així que els seus estatuts feien una declaració de principis un xic insòlita vista des d'avui, que abastava gairebé tots els camps del saber⁵. El seu butlletí és de consulta ineludible per conèixer l'estat de la recerca, amb nombrosos articles pioners en el seu àmbit. En el camp arqueològic destaquen les excavacions portades a bon terme l'any 1915 al Puig Cardener de Manresa, amb mossèn Josep Guitart com a figura capdavantera. El 1922 neix, també a Manresa, el Centre Excursionista Montserrat, impulsor d'un butlletí cultural remarkable. La seva secció històrico-arqueològica prengué també una gran volada amb mossèn Valentí Santamaria, Joan Simon i Lluís Rubiralta com a caps visibles. Les excavacions del jaciment ibèric i romà de Boades (Castellgalí), així com la creació d'una col·lecció arqueològica notable, que s'integraria més endavant al museu municipal manresà, són fonamentals. Cal esmentar alhora la creació del Centre Excursionista Avant (1924), si bé amb una vida més migrada. La guerra civil dels anys 1936-39 va suposar un fre i una aturada general, de la qual institucionalment no es va salvar gairebé ningú. L'excepció seria l'obertura del Museu de Manresa, a l'edifici de l'antic col·legi de Sant Ignasi (segles XVIII-XIX), adscrit al Museu Arqueològic de Barcelona i sots-dirigit per mossèn Valentí Santamaria⁶. Al mateix edifici s'instal·là l'arxiu històric, que ha estat tradicionalment focus i fòrum d'investigadors, també sota la responsabilitat del mossèn. L'any 1961, en jubilar-se, va prendre el relleu mossèn Josep M. Gasol, que el dirigí fins al 1990.

Deixem de banda, perquè l'espai de què disposem és limitat, la nòmina completa d'investigadors i estudiosos, fonamentalment però no únicament, bagencs que han contribuït individual-

ment amb els seus treballs al coneixement d'algun aspecte de la comarca, visions generals, o bé dels pobles que la componen, de consulta indispensable. Esmentem només, a tall d'exemple, els noms de Joaquim Sarret i Arbós, Oleguer Miró⁷, Fortià Solà, Llogari Picanyol, Anton Vila, Jaume Prat, Joan Vilà i Valentí, Josep M. Gasol, Xavier Sitjes, Miquel Cura, Albert Benet, Francesc Junyent, Josep M. Mata, Valentí Masachs, Francesc Rafat, Jaume Serra, Josep Oliveras, Llorenç Ferrer, Francesc Comas, Francesc Villegas, Joaquim Aloy, M. Gemma Rubí, Lluís Virós, Jordi Sardans, Andreu Galera, Ignasi Bajona, Joan Masats, Josep M. Badia, Josep A. Planes, Roser Parcerisas, Marc Torras, etc.

Per ampliar el panorama hem d'afegir-hi altres grups, com els nascuts a l'empara de l'Escola Universitària Politècnica de Manresa (Universitat Politècnica de Catalunya) com el Centre d'Estudis Geològics «Valentí Masachs» (les activitats del qual es fan a l'entorn del museu de geologia) o el grup autònom de Manresa (avui denominat delegació del Bages) de la Institució Catalana d'Història Natural, filial de l'Institut d'Estudis Catalans. És aquí on cal remarcar la importància de l'època de la «transició», a partir del 1975 amb la fi de la dictadura franquista, que implica un esclat dels estudis i una revifalla general del món associatiu cultural en general. A nivell bagenc això es fa palès en la solemne sessió acadèmica de la XXVI Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos celebrada a Manresa l'octubre del 1981, organitzada pel Centre d'Estudis del Bages⁸. Pocs abans, el 1978, havia nascut el Centre, a l'aixopluc de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Manresa, que acabava de remodelar les seves instal·lacions, com ho havia fet també un any abans (1977) el museu, rebatejat com a Museu Comarcal de Manresa. Mossèn Gasol va esdevenir-ne un dels principals impulsors i primer president donant sortida a una necessitat de revifar els estudis comarcals⁹. L'any 1980 es feia la presentació pública i oficial de la nova entitat que estatutàriament es declarava interessada pels «treballs, tant de recerca com de divulgació, referents a la comarca del Bages: geolò-

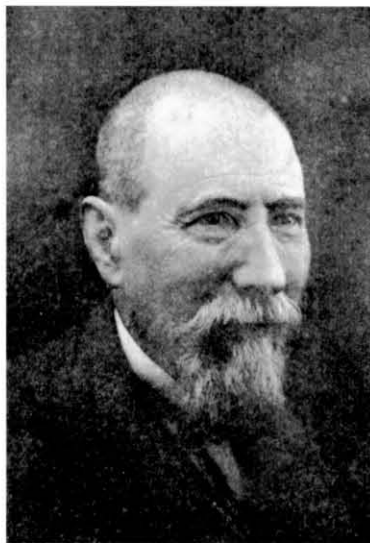
gics, biològics, geogràfics, arqueològics, històrics, artístics, folklòrics, sociològics, etc.» com també per donar «ajut moral i material al Museu i Arxiu comarcals de Manresa, als altres del Bages i a aquelles entitats comarcanes que per llur tasca cultural els pugui ser necessària o convenient l'assistència del Centre». No cal dir que tots aquests objectius s'han anat complint. Hom pretén agrupar tots aquells estudiosos que treballen per a la comarca des de qualsevol perspectiva, cercant i oferint els recursos necessaris per aconseguir la divulgació de les seves investigacions. No ens correspon, en ésser part implicada, valorar-ne la trajectòria, però la continuïtat durant un quart de segle és una fita important¹⁰.

Aquesta revifalla dels estudis és general a nivell català. La prestigiosa revista d'història, l'Avenç, conscient de la transcendència de les investigacions territorialment limitades, edita de manera periòdica, des de mitjan anys vuitanta un suplement dit «Plecs d'Història Local», amb la col·laboració de la Diputació de Barcelona. També cal destacar aquí la creació de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana l'any 1993, que ha servit per aplegar els centres més dinàmics i fer-ne la representació conjunta davant de l'administració pública, endegant alhora projectes conjunts¹¹.

Tornant a la nostra comarca, direm que el 1980 es formà a Cardona el Patronat Municipal de Museus, una entitat semipública –amb membres del consistori local i persones interessades pel patrimoni històric i artístic. La seva activitat s'ha centrat en la sensibilització de la població envers aquest patrimoni, recuperant-lo i fent alhora nombroses recerques i troballes. Edita periòdicament un butlletí i, darrerament, una col·lecció de monogràfics on es reflecteix la seva tasca, com també articles d'investigadors cardonins¹². L'any 1985 s'inaugurà l'arxiu històric, inclòs dins la xarxa pública de la Generalitat de Catalunya, que n'ha esdevingut la seva fita més important, quedant encara pendent l'obertura del museu. Tot i així la potenciació turística dels jaciments salins pot agilitzar la creació d'un gran complex museístic. Un acte important, de gran transcèn-

Leoncí Soler i March

Oleguer Miró i Borràs

Joaquim Sarret i Arbós

dència, va ser l'organització de la XXXIX Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos (1994), juntament amb una altra entitat local: el Foment Cardoní (1963), que té al seu si seccions culturals i excursionistes¹³. A Cardona mateix tenim constància de l'activitat de l'Institut d'Estudis Locals que entre 1983 i 1988 edità, amb la col·laboració del Centre d'Estudis del Solsonès, «Cardener», una revista d'investigació a manera de miscel·lània.

A Moià esmentarem el Patronat d'Estudis Moianesos i el Grup d'Estudis de Moià, relacionat amb la Comissaria Local d'Excavacions Arqueològiques (1953), dirigida inicialment per Sebastià Oller, a rel de les importants troballes de les coves del Toll i les Teixoneres. L'Associació Cultural Modilianum, que pren el nom de la revista fundada per Llogari Picanyol, actua avui com un veritable i actiu centre d'estudis, centrat en l'àmbit del Moianès, que ha reprès l'edició de la revista, en una segona etapa.

El Centre d'Estudis del Lluçanès, que comença la seva activitat l'any 1995, ha bastit una estructura prou ferma i consistent, impulsant l'edició d'un butlletí i de diversos llibres¹⁴. Aglutina la investigació local dels municipis lluçanesos, els quals, ara per ara, es troben repartits en tres comarques administratives, corresponent no-

més al Bages el terme de Sant Feliu Sasserra.

Altres grups de caràcter local, relacionats sovint amb petits museus, que no han gaudit de gaire suport institucional i han tingut, doncs, poca continuïtat i projecció com són el Col·lectiu de Recerca Històrica de Sant Fruitós de Bages, l'Associació Cultural Recreativa de Rajadell, la Fundació Museu de Rocafort o els patronats museístics d'Artés, Castellgalí i Moià¹⁵.

També hem de destacar la tasca que porta a terme a Castellbell i el Vilar el col·lectiu «El Brogit», que s'articula a l'entorn del seu periòdic informatiu, i que ha actuat, de fet, amb les seves publicacions i actes culturals, com un veritable centre d'estudis local. Recentment (1999) hi hem d'afegir la creació de l'Associació per al Museu Comarcal de Manresa, que pretén ajudar i revitalitzar l'activitat cultural d'aquesta institució municipal, de vocació comarcal. En un espai més específic destaca, des de l'any 1994, l'activitat cultural d'un nou arxiu: l'Arxiu Històric de les Ciències de la Salut, promogut des del si del Col·legi Oficial de Metges de Barcelona (delegació del Bages).

Pel que fa a la feina cultural i de recerca dels centres excursionistes comarcals ha anat minvant al llarg dels anys i ha derivat preferentment cap a

l'activitat lúdica i esportiva. Queden, tanmateix, algunes mostres d'aquell tarannà estudiós, especialment pel que fa al Centre Excursionista de la Comarca de Bages, que manté encara una autoanomenada secció d'estudis, que edita regulament una col·lecció de «monografies de temes locals i comarcals». Darrerament hi apareixen publicats els treballs guardonats al premi «Excursionisme», inclòs dins del cartell de «Premis Lacetània», de caràcter anual. Per altra banda, la seva biblioteca mereix també un lloc destacat. El Centre Excursionista Montserrat va tenir entre 1979 i 1985 una activa secció arqueològica que, a banda de resseguir nombrosos jaciments arqueològics, va fer fins i tot algunes troballes. El Centre Excursionista de Súria, per la seva banda, edita de tant en tant llibres i té adscrit el Grup de Recerca i Conservació del Patrimoni, darrerament molt actiu, que participa en diverses activitats arqueològiques.

A Sallent, la Junta Municipal d'Història i Arqueologia (1966) i el Foment Arqueològic Excursionista Sallentí es van responsabilitzar de les excavacions al poblat ibèric del Cogulló durant uns deu anys, del 1972 ençà. L'Institut d'Arqueologia, Història i Ciències Naturals de Sallent (1981) ha servit també d'aglutinador d'algunes iniciatives, sobretot de caràcter edito-

rial. Actualment la seva activitat es troba en punt mort. Sense sortir de Sallent cal esmentar la tasca desenvolupada pel Cercle Literari Sallentí, editor de la revista «L'Esparver» (1975), que recull habitualment estudis locals, i la Trenta-sisena, una confraria tradicional sallentina que ha desenvolupat nombroses activitats culturals i ha empès la restauració de l'església de Sant Esteve del Castell.¹⁶ Altres grups, enfocats bàsicament dins l'àmbit pedagògic, han estat als anys setanta i vuitanta del proppassat segle XX els Amics de la Història i de l'Arqueologia (Manresa) i els diversos grups «Misión Rescate» existents a Santpedor i Sallent, que van quedar estroncats. Finalment hem de referenciar dues entitats dedicades a uns àmbits patrimonials molt específics, que segueixen molt actives: els Amics de la Seu i els Amics de l'Art Romànic de Bages. Els primers nasqueren l'any 1971 amb la finalitat de «promoure la realització de les obres que es considerin necessàries o convenients per a la restauració i conservació de la basílica de la Seu de Manresa (...) promoure excavacions arqueològiques en l'àmbit del temple a l'objecte d'estudiar els antecedents històrics i artístics (...) tenir cura de la conservació, millora i ampliació del Museu Històric de la Seu i dels objectes d'interès artístic o arqueològic...». Si bé la tasca principal ha estat i és la conservació del singular edifici gòtic, la promoció d'excavacions arqueològiques i estudis referents als tresors artístics, com també la divulgació que es fa del llegat històric-artístic que conté la basílica fan d'aquest col·lectiu un veritable referent estudiós¹⁷. Pel que fa als Amics de l'Art Romànic del Bages, nascuts inicialment (1980) com una delegació comarcal dels Amics de l'Art Romànic, societat filial de l'Institut d'Estudis Catalans, del qual es van independitzar, direm que han mantingut sempre una excel·lent capacitat i vocació de divulgació –a través de cursos, conferències, l'edició d'un butlletí i viatges– de l'art romànic i de la cultura medieval en general¹⁸. També van participar en algunes recerques arqueològiques als primers anys. Dins d'un àmbit professionalitzat hem de parlar

d'algunes empreses amb seu a la nostra comarca que es dediquen –o s'han dedicat– a la gestió cultural en general (amb un èmfasi especial cap a la promoció turística), a la realització d'informes sobre patrimoni, documentació històrica i/o excavacions arqueològiques. Serien els casos d'Atri, Promocions de Cultura i Turisme, Transversal i Arqueociència. Treballen sobretot per a organismes públics i el seu àmbit d'actuació no es restringeix, lògicament, al Bages, sinó que abraça tot Catalunya.

La llista d'entitats comarcals que s'han dedicat, o es dediquen encara, a algun aspecte estudiós és, òbviament, molt més llarga. Podria enumerar només –i sense ànim d'ésser exhaustiu– les que em semblen més significatives, si bé tenen, en general, un perfil sectorial circumscrit dins del seu àmbit: l'Agrupació Astronòmica de Manresa, l'Agrupació Cultural del Bages, els Amics de la Unesco, el Grup de Filosofia, el Centre de Pensament Cristià o les delegacions al Bages del Col·legi de Doctors i Llicenciats i d'Òmnium Cultural¹⁹. Igualment destacable és la tasca cultural desenvolupada per alguns col·lectius professionals que s'ha manifestat en la preparació de jornades, conferències i, fins i tot, la publicació d'alguns treballs²⁰.

Dins l'àmbit de la cultura escrita, els llibres i les revistes constitueixen, de fet, l'element clau en la divulgació. Les publicacions donen l'oportunitat de difondre els estudis, alhora que contribueixen decisivament a mantenir i impulsar-ne la seva creació. Fins i tot és sovint important l'articulació i les relacions humanes que s'apleguen a l'entorn dels respectius consells de redacció. A més, els butlletins dels centres excursionistes, ja esmentats, cal afegir i recordar l'existència del *Setmanari Català* (1890-1897), la revista *Ciutat* (1926-1928), el *Butlletí de la Lliga de Defensa de l'Arbre Fruiter*, *Modilianum* (1960-1968, 1ª etapa) –aquestes dues editades a Moià–, *Bages* (1940-1960), *Les Fonts, quaderns de recerca i divulgació* (1981-1985), *Dovella* (1981-...) ²¹. I aquí encara hi podríem afegir les nombroses publicacions d'informació local, que recullen també articles d'estudis bagencs, com

també revistes de gran prestigi, fetes des d'aquí, però amb voluntat temàtica general (*Cenacle, Ara, Faig, Xaragall, Quaderns de Taller...*)²². Pel que fa a l'edició de llibres hem de dir que amb el temps la bibliografia bagenca és relativament nombrosa i completa. La majoria d'entitats han editat més o menys regularment (el nostre Centre d'Estudis de Bages té ja un catàleg amb una vuitantena llarga de títols, essent la «Miscel·lània d'Estudis Bagencs» la col·lecció peonera), afegint-s'hi també corporacions municipals, organismes comarcals, col·lectius professionals, fundacions i obres socials com la de la Caixa d'Estalvis de Manresa (que també ha potenciat els treballs de la seva àrea d'influència mitjançant premis i beques)²³ i, finalment, editors privats (Sobrerroca, Parcir, Raima, Angle, Farell...).

Actualitat i futur

Teòricament, la vocació de conèixer i explicar com és i què ha passat i passa a la nostra terra és una bona manera d'esdevenir més entesos de cara a emprendre accions diverses amb un criteri rigorós i definit d'antuvi. La recerca, tanmateix, acostuma a ser habitualment de tipus individual, abraçant bona part del territori i de temàtica diversa. La vocació estudiantil apareix habitualment a partir de l'interès personal per un tema o un espai. Això fa que majoritàriament la coordinació i els plans de treball siguin, en general, espontanis.

Som un col·lectiu que les institucions públiques han de tenir en compte perquè, més enllà de la vàlua i l'interès particular de cada cas, en ésser un treball no remunerat, objectivament altruista, que explica i afirma la identitat dels nostres municipis i de la comarca, no es pot de cap manera desapropiar o menystenir. Hi ha la tendència a pensar massa en termes economicistes: allò que no genera un gran rendiment, material o mediàtic, no interessa. És clar que l'activitat intel·lectual no es pot circumscriure dins d'aquests paràmetres. I molt menys si la feina esdevé com a fruit natural d'unes inquietuds personals o col·lectives i, com apuntà-

vem abans, barata o gratuïta. Si bé hem d'encarar el futur utilitzant mètodes de gestió racionals, típics de l'empresa privada, els objectius finals no poden pas ser els mateixos. Tampoc hem de donar com a definitiva la situació que el treball intel·lectual realitzat per estudiosos dins l'àmbit de les ciències socials tingui un cost zero per a l'administració o per a les empreses. En d'altres àrees sí que tothom sap que qualsevol treball té un preu. Negar sistemàticament allò que es té assumit en d'altres àmbits és clarament injust. Nosaltres ja col·laborem sobradament aportant vocació personal, sense regatejar-hi hores; convindria com a mínim un suport que no fos exclusivament moral.

S'ha de dir també que un handicap important que tenen els estudis d'àmbit territorial reduït és el derivat del fet que costa trobar recursos. Sembla com si en un món en què hi ha una certa apologia de la globalització, el fet d'acotar la feina en un espai comarcal o local sigui una pèrdua de temps. Òbviament convé tenir mires àmplies i agrupar esforços i sinèrgies per a qüestions generals, però desvirtuar d'entrada la investigació detallada d'un indret determinat pel sol fet de ser petit és d'una frivolitat que fa feredat.

Arribats a aquest punt ens hem de preguntar com ens trobem de salut els col·lectius d'estudiosos bagencs²⁴. La resposta podria ser que, almenys formalment, bé. Hi ha una llista relativament llarga de grups actius, la majoria amb una gran tradició i un bagatge de feina ben feta des de fa dècades. Tot i així si gratem en el seu interior veurem que gairebé en tots hi ha mancances estructurals. D'aquestes, la més important és –em sembla– la feblesa dels recursos humans. Catalunya ha gaudit des de sempre d'una gran vitalitat associacionista, inherent al seu perfil social. Però d'uns anys ençà, la debilitat del món associatiu en general ha estat claríssima, en tots els nivells. Les noves generacions no han donat lloc, en general, a un relleu generacional estable. No soc jo la persona més adient per esbrinar-ne les causes ni, encara menys, per donar receptes o solucions, però cal constatar que aquest fet es produeix, paradoxalment, en un mo-

ment en què l'accés a l'ensenyament i a la cultura ha estat pràcticament universal. De fet, si observem que avui dia hi ha el més gran nombre d'estudiants universitaris de la història, no entendrem perquè viuen majoritàriament al marge de les entitats culturals que podrien facilitar la realització i la divulgació de les seves recerques. Què falla, doncs? Perquè partim aquí de la base que cada estudiant ha escollit lliurement la seva carrera. I això tenint molt present que els seus estudis –sobretot en el ram de les ciències socials– no tenen una sortida professional clara i definida que els porti a obtenir qualsevol vel·leïtat de treball fet bàsicament per amor a l'art. Ben segur que la motivació que reben per part dels seus professors i també de llurs famílies ha de tenir-hi alguna cosa a veure. De fet, no és cap secret que, en general, el món de l'ensenyament viu actualment un període d'hores baixes. Per altra banda, és evident que el públic potencial que ha de consumir la producció dels estudis locals i comarcals no és pas gaire abundós i costa empènyer la gent a assistir als actes que hom organitza regularment en el nostre àmbit.

Sigui com sigui, una cosa és clara. No podem pas abaixar el braços i llençar la tovallola. No sabem si es tracta d'una situació conjuntural o si aquesta té unes arrels més profundes, però s'ha de seguir treballant per agrupar inèrcies. Convé alhora facilitar el coneixement de les entitats d'una manera decidida, promocionant el seu paper com a agrupacions acadèmiques obertes a la societat²⁵. Cal, a més, intercanviar informacions, divulgar experiències i fer projectes comuns. Lamentablement en aquests moments els valors de la constància, l'altruisme i el treball ben fet no s'han generalitzat arreu. Falta d'entrada una gran dosi d'entusiasme i un bon nivell d'autoexigència que caldria recuperar urgentment. Hom pot dir que els treballs de recerca molt específics són minoritaris. És clar; només faltaria! No es tracta pas de fer només coses espectaculars. Això passa en qualsevol àmbit fins que després hom pot aprofitar els coneixements o les descobertes obtingudes per aplicar-les en un àmbit so-

cial més ampli. Per altra banda, els països cultes no es poden permetre el luxe de despreciar el treball minuciós de parcel·les concretes del saber. Allunyem-nos també de la imatge clàssica i, sovint, despectiva que ens engloba dins del món dels lletraferits o, pitjor encara, de la cultureta romàntica, investigant amb criteri i rigorositat. Mantinguem, doncs, encesa la flama, obrint-nos a tothom i treballem per l'evolució de la nostra societat cap a unes quotes més satisfactòries d'implicació personal.

Notes

1. Vegeu una anàlisi del paper i les activitats d'aquests col·lectius a GAVALDÀ, Antoni (Dir.): *Llibre blanc dels centres i instituts d'estudis de Catalunya*, ed. Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, Barcelona, 1998.
2. GASOL, Josep M.: «Cent anys d'estudis comarcals (1880-1980)» dins «*Actes de la XXVI Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos (Manresa, 1981)*», *Miscel·lània d'Estudis Bagençs* núm. 3, ed. Centre d'Estudis del Bages, Manresa, 1984, pàgs. 27-38. Darrerament hi ha insistit. «Prehistòria i protohistòria del CEB», *Memòria del Centre d'Estudis del Bages. 1978-2003*, Manresa, 2003, p. 7-12.
3. BENET, Albert: *Història de Manresa. Dels orígens al segle XI*, Manresa, 1985. Vegeu especialment l'apartat dedicat a exposar la primera historiografia manresana, on queda clara la feblesa científica dels seus arguments, que l'acosten més a la llegenda.
4. Direm que per assolir aquesta fita passaren encara més de cent anys. Deixant de banda les nombroses citacions d'aquest document, conservat a l'arxiu històric de Manresa, en obres històriques diverses les publicacions concretes han estat les següents: la seva transcripció, TORRAS, Marc (amb la col·laboració de Josep M. Gasol, Mercè López, Cristina Vila i Emma Vila): *El Llibre Verd de Manresa (1218-1902)*, ed. Fundació Noguera, Barcelona, 1996; l'edició facsímil, a cura de Parcir Edicions Selectes, l'any 1996 i, finalment, el seu estudi analític i contextual, TORRAS, Marc: *Els privilegis del Llibre Verd de Manresa*, ed. Parcir Edicions Selectes, Manresa, 1998.
5. Segons els seus estatuts «el Centre Excursionista de la Comarca de Bages té per objecte estudiar la comarca en tot el que ofereix quelcom de notable: la naturalesa, la història, l'art, la literatura, la llengua, les tradicions i els costums...» Extret de GASOL, Josep M. *Ob. Cit.*, Manresa, 1984, pàg. 30.
6. Per conèixer la personalitat d'aquest investigador eclesiàstic, vegeu la monografia *Mn. Valentí Santamaria i Clapers. Record i homenatge*, ed. Comissió d'Homenatge, Manresa, 1988.

7. Aquests dos estudiosos disposen de sengles obres de referència personal: AUTORS DIVERSOS: *Homenatge a Joaquim Sarret i Arbós (1835-1935)*, «Miscel·lània d'Estudis Bagençs» núm. 5, ed. Centre d'Estudis del Bages, Manresa, 1987. AUTORS DIVERSOS: *Oleguer Miró i Borràs, un erudit merge manresà (1849-1926)*, ed. Arxiu Històric de Ciències de la Salut, Manresa, 1998.
8. Recentment el CEB ha tornat a participar com a coorganitzador, al costat de la Comissió del Mil·lenari de Sant Vicenç de Castellet i l'Escola Universitària Politècnica de Manresa (Universitat Politècnica de Catalunya), en una nova Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos. Concretament la número XLIV, celebrada la tardor del 2001 a la població de Sant Vicenç de Castellet.
9. Segons sembla, a nivell oficial, l'Ajuntament ja havia intentat abans que els estudiosos s'apleguessin a l'entorn d'un centre o una institució d'estudis. En efecte, l'any 1915 l'alcalde Maurici Fius i Palà, arran de les troballes arqueològiques del Puig Cardener, n'havia fet una proposta (GASOL, Josep M. *Ob. Cit.*, Manresa, 1984, pàg. 38, nota 47). També ho havia fet als anys seixanta l'alcalde Josep Moll (GASOL, Josep M. *Arxius i arxivers manresans*, Quaderns del Centre d'Estudis del Bages núm. IV, Manresa, 1990, pàg. 28).
10. Afegirem només que les seves activitats es diversifiquen en nombroses línies de treball que pretenen incidir fonamentalment en la recuperació del patrimoni històric, artístic i natural, com també en la memòria històrica: conferències, curssets, congressos i trobades, exposicions, participació dins dels premis «Lacetània», col·laboració amb d'altres entitats o institucions i, sobretot, publicacions diverses: «Circular», «Miscel·lània d'Estudis Bagençs», «Monogràfics», «Quaderns», «Guies», «Memòria», «Actes», «Fotografia Històrica», «Temes de Súrria» i la revista cultural «Dovella».
11. El Centre d'Estudis del Bages en forma part des de bon principi, participant àdhuc en la signatura de l'acta fundacional l'any 1991 a Vic. Des del 1995 hi pertany el Centre d'Estudis del Lluçanès. L'Associació Cultural Modilianum, de Mojà, passà a ser-ne membre de ple dret a partir del 1998.
12. El primer butlletí data del 1982. Es va anar editant periòdicament durant uns deu anys. Tots ells recollien la crònica de les activitats i diversos articles de recerca. Darrerament ha reorientat les seves publicacions amb l'edició de la col·lecció «Monogràfics», el primer número dels quals (2001) ha estat dedicat a la sal.
13. Vegeu, entre les seves obres més destacades, un treball miscel·lani d'interès local inqüestionable: AUTORS DIVERSOS (coordinats per Ramon Arnau): *Terme de Cardona. Itineraris*, ed. Foment Cardoní, Cardona, 1990.
14. Destacarem, entre les obres realitzades sota l'impuls del Centre, o per socis actius seus: PLANES, Josep A.: *Teixir i traginar. De la manufactura tradicional a la perifertització industrial. El Lluçanès (segles XVIII-XIX)*, col·lecció «Estamena» 1, Prats de Lluçanès, 1997. MONTAÑA, Daniel ; PLANES, Josep A.: *Sant Boi de Lluçanès, un poble de l'altiplà*, Sant Boi de Lluçanès, 1997. MESTRE, Pere; MONTAÑA, Daniel ; PLANES, Josep A.: *El Lluçanès màgic*, Sant Boi de Lluçanès, 1998. PLANES, Josep A.: *Alpens. Una història del Lluçanès: pagesos, paraires i carlins*, Alps, 1999; MESTRE, Pere: *La fira ramadera de l'Hostal del Vilar (Sant Agustí del Lluçanès)*, Sant Agustí del Lluçanès, 1999. Té la seva seu social al Museu Miquel Soldevila, de Prats de Lluçanès.
15. Veieu, el que fa a les entitats relacionades amb museus, DAURA, Antoni: *Un passeig pels museus del Bages*, dins «Dovella» núm. 56, Manresa, 1997, pàgs. 31-48.
16. Vegeu el llibre commemoratiu (*La Trenta-Sisena*) publicat a Saïlent l'any 1997.
17. AUTORS DIVERSOS: *Manresa i la Seu*, ed. Amics de la Seu, Manresa, 1991.
18. Fa poc han publicat una magnífica aportació editorial en commemoració del seu vintè aniversari: *Manresa, medieval. Història, art i cultura a l'Edat Mitjana*, Manresa, 2001.
19. Un treball d'aquesta delegació, empès i publicat conjuntament amb el CEB, és l'obra col·lectiva (sota la coordinació de Dolors Font) titulada *Aspectes de la llengua catalana al Bages*, «Miscel·lània d'Estudis Bagençs» núm. 10, Manresa, 1997.
20. Seria el cas de la delegació Bages-Berguedà del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, el Col·legi d'Enginyers Tècnics Industrials de Manresa o la demarcació a la Catalunya Central de l'Associació/Col·legi dels Enginyers Industrials de Catalunya, entre d'altres. Precisament estretament relacionada hi ha una Fundació per a la promoció del Museu de la Tècnica de Manresa. Si volem, per altra banda, ampliar la llista d'entitats bagenques que tenen interès pel patrimoni històric industrial, hauríem de citar els amics o amants del ferrocarril, dels tractors i la maquinària agrícola o els cotxes clàssics, però el seu perfil és més proper, en general, al del món del col·leccionisme.
21. La revista fou emesa inicialment per l'Associació Cultural Dovella, que l'any 1990 es vinculà al Centre d'Estudis del Bages, quedant-hi l'any 1996 plenament integrada i assumint directament el Centre l'edició de la revista. Des del número 56 (estiu de 1997) s'incorpora el suplement «Quadern central del Museu» coordinat pel Museu Comarcal de Manresa amb informació diversa relacionada amb l'activitat del museu.
22. Per tenir una mica més d'informació al respecte podeu consultar l'article d'Eulàlia Torras: *150 publicacions manresanes (1977-1987)*, «Dovella» núm. 30, Manresa, 1989, pàgs. 41-49 i, sobretot, el número 50 de la revista «Dovella» (Manresa, 1995) amb un dossier específic dedicat a les revistes culturals.
23. Vegeu el dossier editat a la revista «Dovella» núm. 20 (Manresa, 1986). També cal destacar algun treball important com el potencial per la Caixa de Catalunya: OLIVERAS, J. ; GIMÉNEZ, J.A.: *El Bages. Transició industrial i centralitat territorial*, Barcelona, 1992.
24. Recollim seguidament les entitats relacionades actualment amb els estudis al Bages. Només apuntem les que tenen com a àmbit territorial d'estudi la comarca, globalment o sectorialment, i que mantenen una activitat i una projecció públiques regulars:
 - Amics de l'Art Romànic del Bages Baixada de la Seu, 3, 08241 Manresa Tel. 93 8750455; Telefax: 93 8731606 Correu electrònic: jot_aar@geocities.com <http://geocities.com/rainforest/6547>
 - Amics de la Seu Baixada de la Seu, 1, 08241 Manresa Tel. 93 8724466 <http://www.lasequia.org/amicseu>
 - Arxiu Històric de les Ciències de la Salut c/ Alcalde Armengou, 9-11, ent. (Col·legi de Metges), 08242 Manresa Tel. 93 8742751 Correu electrònic: ahcs@minorisa.es manresa@comb.es
 - Associació Cultural Modilianum c/ Rafel Casanova, 8, 08180 Mojà
 - Associació per al Museu Comarcal de Manresa Via de Sant Ignasi, 40, 08241 Manresa Tel. 93 8741155 (museu) Correu electrònic: m.manresa@diba.es museu@ajmanresa.org
 - Centre d'Estudis del Bages Via de Sant Ignasi, 40, 08241 Manresa Tel. 93 8736525 (arxiu); 93 8741155 (museu) Correu electrònic: ceb@manresa.vilaweb.com <http://www.personales.com/espana/barcelona/cebages>
 - Centre d'Estudis Geològics «Valentí Masachs» Av. Bases de Manresa, 61-73 (Escola Universitària Politècnica-UPC), 08242 Manresa Tel. 93 8737109
 - Institució Catalana d'Història Natural (Delegació del Bages) Av. Bases de Manresa, 61-73 (Escola Universitària Politècnica-UPC), 08242 Manresa Tel. 93 8777241 (Dep. Enginyeria Minera i Recursos Naturals) <http://www.iec.es/ichn> Correu electrònic: ichn@iec.es
 - Patronat Municipal de Museus Plaça de la Fira, 1, baixos (Arxiu històric), 08261 Cardona Tel. 93 8691000 ; fax. 93 8692901
25. Hi ha un altre tipus d'entitats com les anomenades "ONC" que tenen, malgrat les pròpies dificultats, un presència mediàtica i una valoració social molt superior. No es tracta de disputar-nos la quota als mitjans de comunicació ni tampoc els seus associats o cooperants, però sí que seria interessant que tenen en la societat d'avui no fos exclusiu, com si tot comencés i acabés en fer obres de caritat en el sentit més noble del terme, o intervencions per sacsejar les consciències dels ciutadans benestants dels països anomenats occidentals o del primer món.

Antoni Daura i Jorba
President del Centre d'Estudis del Bages
Llicenciat en Geografia i Història